

**JAHON IQTISODIYOTI VA XALQARO IQTISODIY MUNOSABATLAR. XALQARO
IQTISODIY INTEGRATSIYANING MAZMUNI VA MOHIYATI.**

Xasanov Ahmad Shodiyorovich

Samarqand Davlat Universiteti Kattaqo'rg'on filiali, o'qituvchi, asistent

Aliyev Azizbek

*Samarqand davlat universiteti Kattaqo'rg'on filiali, aniq va tabiiy fanlar fakulteti
raqamli texnologiyalar va iqtisodiyot kafedrasida bank ishi va audit yo'nalishi 4-kurs
talabasi*

Tugalov Donishbek

*Samarqand davlat universiteti Kattaqo'rg'on filiali, aniq va tabiiy fanlar fakulteti
raqamli texnologiyalar va iqtisodiyot kafedrasida bank ishi va audit yo'nalishi 4-kurs
talabasi*

Annotatsiya: Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar zamonaviy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismlaridan biridir. Ular o'rtasidagi munosabatlar global iqtisodiy tizimni shakllantiradi va mamlakatlar o'rtasidagi savdo, investitsiya, moliyaviy oqimlar va boshqa iqtisodiy faoliyatlarni belgilaydi. Ushbu maqolada jahon iqtisodiyotining asosiy tushunchalari, xalqaro iqtisodiy munosabatlarning mohiyati va ularning rivojlanishi haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: jahon iqtisodiyoti, global iqtisodiyot, ijtimoiy munosabatlar, tabiiy resurslar, savdo, investitsiya, texnologiya.

Jahon iqtisodiyoti – bu dunyoning turli mamlakatlaridagi iqtisodiy faoliyatlarning yig'indisi bo'lib, ularning o'zaro ta'siri va bog'liqligini aks ettiradi. Jahon iqtisodiyoti bir qator omillar, jumladan, tabiiy resurslar, ishchi kuchi, texnologiya va moliyaviy

resurslar orqali shakllanadi. Har bir mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi uning jahon iqtisodiyotidagi o'rnini belgilaydi. Jahon iqtisodiyoti global savdo, investitsiyalar, moliya va texnologiya almashinuvi orqali o'zaro bog'langan mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlarni o'z ichiga oladi. Globalizatsiya jarayoni jahon iqtisodiyotining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy integratsiya va hamkorlik, savdo to'siqlarining kamayishi hamda umumiy iqtisodiy o'sish jahon iqtisodiyotining muhim xususiyatlaridan biridir. Xalqaro iqtisodiy munosabatlar – bu mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalar va hamkorliklarni o'z ichiga oladi. Bu munosabatlar savdo, investitsiya, xizmatlar, texnologiya almashinuvi va boshqa iqtisodiy faoliyatlar orqali amalga oshiriladi. Xalqaro iqtisodiy munosabatlar mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy bog'liqlikni oshirish, resurslarni samarali taqsimlash va global iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga qaratilgan. Xalqaro iqtisodiy munosabatlar bir necha asosiy elementlardan iborat. Ulardan biri – xalqaro savdo. Xalqaro savdo mamlakatlar o'rtasida tovarlar va xizmatlar almashinuvi orqali amalga oshiriladi. Mamlakatlar o'zlarida mavjud bo'lgan resurslar va mahsulotlarni boshqa mamlakatlarga eksport qilishadi, shu bilan birga, boshqa mamlakatlardan zarur bo'lgan tovarlarni import qilishadi. Bu jarayon iqtisodiy samaradorlikni oshirishga va iste'molchilar uchun keng tanlov imkoniyatlarini yaratishga yordam beradi. Bundan tashqari, xalqaro investitsiyalar ham xalqaro iqtisodiy munosabatlarning muhim qismidir. Mamlakatlar o'rtasida kapital oqimlari, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va portfel investitsiyalari orqali amalga oshiriladi. Investitsiyalar mamlakatlarning iqtisodiy o'sishiga, yangi texnologiyalarni joriy etishga va ish o'rinlarini yaratishga yordam beradi.[1]

Globalizatsiya – bu jahon iqtisodiyotining rivojlanishida muhim rol o'ynaydigan jarayon bo'lib, u mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy, siyosiy va madaniy aloqalarni

yanada kuchaytiradi. Globalizatsiya jarayoni orqali mamlakatlar o'rtasida savdo va investitsiyalarni kengaytirish, texnologiya va bilim almashinuvi amalga oshiriladi. Bu jarayon iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va global muammolarni hal qilishda ham muhim ahamiyatga ega. Globalizatsiya jarayonining ijobiy tomonlari bilan bir qatorda, salbiy ta'sirlari ham mavjud. Mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy farqlar, ijtimoiy tengsizlik va ekologik muammolar globalizatsiya jarayonida yuzaga kelishi mumkin. Shu sababli, mamlakatlar o'z iqtisodiy siyosatlarini ishlab chiqishda globalizatsiya jarayonining ijobiy va salbiy tomonlarini e'tiborga olishlari zarur. Jahon iqtisodiyoti hozirgi kunda bir qator muammolarga duch kelmoqda. [2]

Ushbu muammolar orasida iqtisodiy inqirozlar, moliyaviy beqarorlik, ijtimoiy tengsizlik va ekologik muammolar mavjud. Iqtisodiy inqirozlar mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarni zaiflashtiradi va global iqtisodiy o'sishni to'xtatishi mumkin. Moliyaviy beqarorlik esa investorlarning ishonchini pasaytiradi va investitsiya oqimlarini kamaytiradi. Ijtimoiy tengsizlik – bu jahon iqtisodiyotining yana bir muhim muammosi. Mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy farqlar, daromad taqsimoti va ijtimoiy adolat masalalari jahon iqtisodiyoti uchun jiddiy tahdiddir. Ekologik muammolar esa global iqlim o'zgarishi, resurslarning tugashi va atrof-muhitning ifloslanishi kabi masalalarni o'z ichiga oladi.[3]

Xalqaro iqtisodiy integratsiya – bu mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarni chuqurlashtirish va ularni birlashtirish jarayonidir. Bu jarayon, asosan, globalizatsiya davrida mamlakatlar o'rtasida savdo, investitsiya, texnologiya va xizmatlar almashinuvi orqali amalga oshiriladi. Xalqaro iqtisodiy integratsiya, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, resurslarni samarali taqsimlash va mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlarni mustahkamlashga qaratilgan. Xalqaro iqtisodiy integratsiyaning mazmuni bir necha asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi.

Birinchiidan, bu jarayon mamlakatlar o'rtasida savdo to'siqlarini kamaytirishga qaratilgan. Savdo to'siqlari, masalan, tariflar, kvotalar va boshqa cheklovlar orqali amalga oshiriladi. Mamlakatlar o'rtasida savdo kelishuvlarini imzolash va iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish orqali savdo oqimlari oshiriladi. Bu esa, o'z navbatida, iste'molchilar uchun keng tanlov imkoniyatlarini yaratadi va iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Xalqaro iqtisodiy integratsiya investitsiyalarni jalb qilish va ularni taqsimlash jarayonini o'z ichiga oladi. Mamlakatlar o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va portfel investitsiyalari orqali kapital oqimlari amalga oshiriladi. Bu jarayon mamlakatlarning iqtisodiy o'sishini rag'batlantiradi va yangi texnologiyalarni joriy etishga yordam beradi. Investitsiyalar, shuningdek, yangi ish o'rinlarini yaratish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga ham xizmat qiladi. Xalqaro iqtisodiy integratsiya xizmatlar va texnologiyalar almashinuvi orqali amalga oshiriladi. Mamlakatlar o'rtasida bilim va texnologiyalarni almashish, xizmat ko'rsatish sohasida hamkorlikni rivojlantirish va innovatsiyalarni joriy etish jarayoni integratsiyaning muhim jihatlaridan biridir. Bu jarayon iqtisodiy o'sishni ta'minlashda va raqobatbardoshlikni oshirishda muhim ahamiyatga ega. [4]

Xalqaro iqtisodiy integratsiyaning mohiyati mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarni chuqurlashtirishda va global iqtisodiy tizimda o'zaro bog'liqlikni oshirishda yotadi. Bu jarayon bir nechta muhim jihatlarni o'z ichiga oladi. Birinchiidan, xalqaro iqtisodiy integratsiya mamlakatlarning iqtisodiy o'sishini rag'batlantirishga yordam beradi. Mamlakatlar o'rtasida savdo va investitsiyalarni kengaytirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va iqtisodiy samaradorlikni oshirish orqali iqtisodiy o'sishga erishiladi. Xalqaro iqtisodiy integratsiya resurslarni samarali taqsimlashga imkon beradi. Mamlakatlar o'zlarida mavjud bo'lgan resurslar va mahsulotlarni boshqa mamlakatlarga eksport qilish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshiradilar. Bu jarayon global miqyosda resurslarning samarali

taqsimlanishiga olib keladi, bu esa har bir mamlakatning o'z iqtisodiy manfaatlarini ta'minlashga yordam beradi. Xalqaro iqtisodiy integratsiya mamlakatlarning raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi. Mamlakatlar o'rtasida iqtisodiy hamkorlik va tajriba almashinuvi orqali raqobatbardosh mahsulotlar va xizmatlar ishlab chiqarish imkoniyati oshadi. Bu esa, o'z navbatida, iste'molchilar uchun sifatli mahsulotlar va xizmatlarni taqdim etishga olib keladi. Raqobatbardoshlikni oshirish, shuningdek, innovatsiyalarni rag'batlantiradi va iqtisodiy o'sishni yanada tezlashtiradi. Xalqaro iqtisodiy integratsiyaning yana bir muhim jihati ijtimoiy va madaniy aloqalarni rivojlantirishdir. Xalqaro iqtisodiy integratsiya nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va madaniy aloqalarni ham rivojlantiradi. Mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy hamkorlik, madaniy almashinuvi va ijtimoiy aloqalarni kuchaytiradi, bu esa xalqaro munosabatlarni mustahkamlashga yordam beradi. Ijtimoiy va madaniy aloqalar, o'z navbatida, xalqaro tinchlik va barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.[5]

Xulosa:

Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar zamonaviy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismlari bo'lib, ular mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarni belgilaydi. Globalizatsiya jarayoni jahon iqtisodiyotining rivojlanishida muhim rol o'ynaydi, lekin u bir qator muammolarni ham keltirib chiqaradi. Mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish va global muammolarni hal qilishda xalqaro iqtisodiy munosabatlarning ahamiyati ortib bormoqda. Iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va ijtimoiy adolatni oshirish uchun mamlakatlar o'zaro hamkorlikni kuchaytirishlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mamatov, A. (2020). "Xalqaro iqtisodiy munosabatlar: nazariy va amaliy asoslar". Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va sanoat vazirligi.
2. Abdullaeva, N. (2019). "Jahon iqtisodiyoti va uning rivojlanish tendensiyalari". Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
3. Toshpulatov, S. (2021). "Globalizatsiya va xalqaro iqtisodiy integratsiya". Samarqand: Samarqand davlat universiteti.
4. Yuldashev, A. (2022). "Xalqaro savdo va investitsiyalar: nazariy va amaliy jihatlari". Buxoro: Buxoro davlat universiteti.
5. Saidov, R. (2018). "Jahon iqtisodiyoti va uning o'zgarishlari". Qarshi: Qarshi davlat universiteti.
6. Xolmatov, I. (2023). "Xalqaro iqtisodiy munosabatlar: muammolar va yechimlar". Andijon: Andijon davlat universiteti.
7. Rasulov, D. (2021). "Iqtisodiy integratsiya va uning jahon iqtisodiyotidagi o'rni". Farg'ona: Farg'ona davlat universiteti.